

УДК 39:94](=161.2:71)"20"
DOI 10.15407/nz2019.02.492

УКРАЇНСТВО СУЧАСНОЇ КАНАДИ: ДО ПИТАННЯ ТИПОЛОГІЇ ІСТОРИЧНОЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ

Роман ЯЦІВ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1509-5367>

кандидат мистецтвознавства, професор,
проректор з наукової роботи,
Львівська національна академія мистецтв,
вул. Кубійовича, 38, 79011, м. Львів, Україна
e-mail: jaciv@ukr.net

Проблема, яка розглядається, є дотичною до статті Патриції Тжешчинської «Українці з Польщі в Канаді: між українською і польською діаспорою». Відзначаючи актуальність проведеної авторкою студії, можна звернути увагу на деяку звуженість наукового дискурсу в питаннях історичної і культурної пам'яті. Використана дослідницею методологія соціокультурної антропології (інтерв'ювання та «включеного спостереження») дає змогу отримати фрагментарний (а не цілісний) репрезентативний зріз самоідентифікації канадських українців, які в різних еміграційних хвилях полишили Польщу і сьогодні проживають в українських спільнотах Канади. Відповідно до цього й набір прикладів, а вже згодом й аналітика з висновками, не можуть охопити широкого джерельного гла, а в ньому різних чинників, які тією чи іншою мірою впливали на суспільну свідомість носіїв етнічної ідентичності.

Наші спостереження покликані дещо доповнити прогалини, яких не вдалося уникнути Патриції Тжешчинській в спробі відстежити «силові поля» пам'яті, яка зберігається в родинних українців, що переїхали до Канади з Польщі. Нагода побувати у Торонто навесні 2017 р. з приводу відкриття авторської виставки малярства сприяла можливості спілкуватися з окремими родинними історіями яких теж є дотичною до цієї групи еміграції. Відповідно, в цих родинних середовищах історична та культурна пам'ять має дещо відмінні ціннісно-сміслові конфігурації, що дозволяє їм більш виразно артикулювати свої генетичні етнонаціональні корені.

Ключові слова: Канада, українська діаспора, українці з Польщі, історична і культурна пам'ять, етнічна і національна самоідентифікація, культурна свідомість, культурні інституції.

Roman YATSIV

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1509-5367>

Vice-rector on the scientific work,

The Lviv National Academy of Arts,

Ph.D., professor, Honored Worker of Culture of Ukraine,

38, Kubiivovycha Str., 79011, Lviv, Ukraine.

E-mail: jaciv@ukr.net

UKRAINIANS IN MODERN CANADA: THE ISSUE OF HISTORICAL AND CULTURAL MEMORY TYPOLOGY

The problem under consideration is related to the article by Patricia Teszczyńska «Ukrainians from Poland in Canada: between the Ukrainian and Polish Diaspora». While appraising the relevance of the author's studio, the attention should be drawn to some kind of narrowing of the academic discourse on issues of historical and cultural memory. The methodology for socio-cultural anthropology used by the researcher (interviewing and «included observation») allows a fragmentary (rather than a holistic) representative sample of self-identification by Canadian Ukrainians who left Poland in different emigration waves and today live in the Ukrainian communities of Canada. Accordingly, a set of examples, and later analytics with conclusions can not cover a broad background and various factors within it that have, to some extent, influenced the public consciousness of the carriers of ethnic identity.

Our observations are intended to fill some of the gaps, Patricia Teszczyńska failed to avoid, in an attempt to track the «power fields» of the memory stored in the families of Ukrainians who moved to Canada from Poland. The opportunity to visit Toronto in the spring of 2017 on the opening of the author's exhibition of painting helped to communicate with individual families, whose history is also connected with this group of emigration. Accordingly, in these family environments, historical and cultural memory has somewhat different value-semantic configurations which allows them to more clearly articulate their genetic ethnic roots.

The subject of the study is the family traditions and behavioral patterns of a group of Canadians of Ukrainian origin who are active in the socio-cultural processes of modern Canadian cities and identify themselves as Ukrainians. The subject of the study is historical and cultural memory, which manifests itself at various levels of socio-cultural life in the complex of their signs. The methodological basis of the research is the cultural-anthropological approach, with the involvement of ethnopsychological studies and author's interpretation of behavioral models of the selected typological group.

The purpose of the study is an attempt to deepen the scientific discourse, initiated by the researcher of this topic Patricia Teszczyńska. An indispensable condition for the correctness of the conclusions regarding the nature of historical, cultural and emotional memory is the implementation of the typology of identity carriers — both according to the social, tribal, and family-household scale. The basis of the work is the material collected by the author during his stay in the community of the Ukrainian diaspora of Canada (Toronto and Ottawa) in the spring of 2017.

Keywords: Canada, Ukrainian diaspora, Ukrainians from Poland, historical and cultural memory, ethnic and national identity, cultural consciousness, cultural institutions.

Вступ. Польська дослідниця свою статтею «Українці з Польщі в Канаді: між українською і польською діаспорою» здійснила цікаву спробу систематизації «структур пам'яті» як рушіїв самоідентифікації частини канадців українського походження, які були народжені або провели частину свого життя у Польщі. При цьому Патриція Тжешчинська найбільшу увагу звертає на ті родини, які переїхали з Польської Народної Республіки орієнтовно від 1980-х рр. під різними приводами (приміром, церковне паломництво або екскурсії в капіталістичні країни), з пізнішим набуттям статусу політичних емігрантів. Визначивши категоріальні групи цих еміграційних хвиль, авторка проектує їх взаємодії з транснаціональними спільнотами нової Батьківщини, а вже через ці зв'язки уважніше вдивляється в складну семантичну природу їх історичної пам'яті. Полишаючи далі спостереження, аргументи і висновки дослідниці як її індивідуальний погляд на ці складні проблеми, спробуємо подивитися на деякі з порушених питань за іншою науковою стратегією, на базі власних спостережень.

Українці, з якими нам довелося спілкуватися в короткий період весни 2017 р., належать до кіл інтелектуальної еліти. На сьогодні це вже старше покоління, дитячі роки якого проходили в часи Другої світової війни або в таборах для переміщених осіб повоєнної Німеччини (Displaced Persons). Пам'ять у людей з таким травматичним синдромом, як правило, вкрай гостро резонує в свідомості, часто повертаючи її до споминів. Поза сумнівом, що з такою біографією українці з західних теренів України (Львова, Перемишля та містечок етнічного порубіжжя) зберігають чимало гострих деталей зі складних міжетнічних і міжнаціональних взаємин відповідного історичного періоду. Родини окремих із моїх співрозмовників продовжують жити в Стрию, Львові, Перемишлі, на колишніх теренах Холмщини і Лемківщини. Про сумнозвісні події з насильствами і депортаціями вони зберігають пряму генетичну пам'ять, до книг очевидців про ці події вони могли б додати чимало живого емоційного, а з ним і документального матеріалу. Це та категорія канадських українців, яка нічого не може сказати про соціалістичний лад вже повоєнної Польщі, натомість у них затрималася на все життя найбільш гострі сторінки історії 1940-х років.

Як типологічно означувати таку категорію носіїв історичної пам'яті з позиції соціокультурної антропології? Українці цього кола зростали у Канаді в спільних товариських середовищах, які були об'єднані навколо національних культурних символів і духових цінностей. Вони не лише приятелювали родинами, допомагаючи одна одній в адаптації до нових обставин життя, але й самоорганізовувалися навколо національно-ідеологічних питань. Зокрема, брали участь у політичних маніфестаціях у великих канадських містах супроти хвилі арештів в Україні представників дисидентських рухів, спеціально делегували своїх представників для акцій протесту в Нью-Йорку і Вашингтоні (США). Належні до транснаціональних родинних середовищ періоду зламу різних політико-адміністративних систем, вони без вагань ідентифікували себе за маркерами культури (мова, релігія, традиції) та історії (Русь-Україна, Мазепа, Українські Січові Стрільці, Соборність українських земель, Голодомор як геноцид українського народу, Українська Повстанська Армія). Вони за жодних обставин не «розмивалися» в якійсь аморфній позанаціональній масі, в якій окремі полікультурні елементи щоденного життя могли їх перехоплювати в інші, неукраїнські, спільноти Канади. Хоча їх ставлення до польських чи інших культурних середовищ є абсолютно позитивним, і то не просто за парадигмою державної політики багатокультурності, а за морально-етичними критеріями, які вони сповідують.

Розрізняючи такі родини за їх соціальним статусом і ролевою участю в житті сучасної Канади, можна визначити і спільні для них культурні запити. Зазвичай такі родини проявляють великий інтерес до артефактів різних світових культур, що підтверджується їх домашніми колекціями. Крім базових — національних, а саме українських — культурних ідентифікатів, в їх збірках чимало творів сучасного світового образотворчого мистецтва (модерністів та постмодерністів), предметів народної творчості канадських ескімосів, а також (в різних пропорціях) предметів етнічної старовини з екзотичних країн. Усе це є частиною духового світу цих українських родин, які, хоч і ведуть між собою зацікавлені дискусії політичного змісту (в першу чергу про сучасну Україну), ніколи не замикаються в «національному гетто». Історичне ми-

нуле для них у згустках емоційної або культурної пам'яті не стоїть на заваді їх широкого ціннісного світогляду, виробленого вже в умовах нового рідного життя.

Звичайно, усі ці зазначені, науково непаспортизовані, характеристики носіїв української ідентичності не можуть мати науково репрезентативного статусу. На час перебування в Торонто та Оттаві автор не ставив собі за мету здійснювати такого роду документацію для спеціальних публікацій. Разом з тим, при охопленні повноти історичної та культур-

ної пам'яті української діаспори в Канаді (чи то в інших місцях осілости українців) необхідно враховувати різні (соціальні, професійні та вікові) категорії родин, в яких культивуються розмаїті комбінації ціннісних пріоритетів, при наявності базових — етнічних і національних — маркерів свідомості, що є визначальними в їх світовідчужанні. Порушені Патріцією Тжешчинською аспекти є перспективними для подальших наукових студій над питаннями структури і типології пам'яті в полікультурних середовищах «українського світу».